

Vaasan hovioikeus

Hallintokanslia

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Lausunto hallituksen esityksestä HE 251/2022 vp (L yrityksen saneerauksesta ym.)

Lausunnon antaja: Presidentti Tapani Vasama, Vaasan hovioikeus

Yleistä

Lainsäädäntöhanke on lähtenyt liikkeelle hallitusohjelman kirjauksesta ja tarpeesta tarkastella yrityssaneerausmenettelyn uuden EU-direktiivin mukaisuutta. Kuten työryhmäkin toteaa, hankkeen valmisteluun olisi eräiltä osin toivottu enemmän aikaa. Myös lausunnon antajat ovat joutuneet toimimaan aikaisempia lausuntoja antaessaan varsin kiireisellä aikataululla. Tämä on rajoittanut mahdollisuuksia perehtyä asiaan.

Ehdotus on näistä puitteisiin liittyvistä ongelmista huolimatta kannatettava. Esitän kuitenkin seuraavassa kahta kohtaa koskevaa esityksen tarkentamista.

Viivyttelyluontoiset hakemukset (esitetty 70 a §)

Jos saneerausta hakevaa velallisyhtiötä haetaan myös konkurssiin, saneeraushakemuksen menestymismahdollisuudet ovat esityksessä kuvatuin tavoin heikommat kuin muissa tapauksissa. Tällaisissakin tapauksissa on kuitenkin onnistuttu toteuttamaan saneerauksia, joilla on pystytty saamaan yritys jatkamaan toimintaansa menetyksellä. Toisaalta joissakin tapauksissa väistämättä edessä olevaa konkurssi pyritään viivyttämään. Tämä voi tapahtua myös tarkoituksin peitellä väärinkäytöksiä ja viivyttää konkurssipesän pesänhoitajan toiminnan aloittamista. Olennaista näissä tapauksissa on aina se, että päätös menettelyn aloittamista tai konkurssiin asettamisesta tulee tehdä viivyttelemättä. Se on velkojien, mutta myös velallisyrityksen etu, koska pitkään jatkuva epävarmuuden tila heikentää toimintaedellytyksiä.

Käytännössä on esiintynyt jopa sellaisia tapauksia, että velallinen on jättänyt hyvin myöhäisessä vaiheessa, ääritapauksissa konkurssiasialle määrätyn käsittelypäivän aamuna tuomioistuimelle puutteellisen hakemuksen saneerausmenettelyn aloittamisesta ilmeisenä tarkoituksenaan konkurssiin asettamisen estäminen. Käytännössä tällaisissa tilanteessa on ainakin osaksi tuomioistuimissa menetelty niin, että asia on jaettu konkurssiasiaa käsittelevälle tuomarille, joka on määrännyt asian käsiteltäväksi samana päivänä kuin konkurssiasia on esillä. Jos istunnossa on yksiselitteisesti ilmennyt, että saneeraushakemuksella ei ole menestymisen mahdollisuuksia, saneeraushakemus on hylätty ja velallinen asetettu konkurssiin. Oikeuskäytännössä tällaista menettelyä on pidetty hyväksyttävänä, vaikka laissa ei ole nimenomaista säännöstä mahdollisuudesta käsitellä asiaa velkojia 70 §:n mukaisesti kuulematta. Ratkaisutapa perustuu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n 2 momentin analogiseen soveltamiseen.

Esitetty 70 a § on neljässä suhteessa ongelmallinen. Ensinnäkin se näyttäisi sanamuotonsa (”ja tuomioistuimen aikaisemman ratkaisun perusteella”) mukaan mahdollistavan hakemuksen hylkäämisen ainoastaan siinä tapauksessa, että saneeraushakemus on aikaisemmin hylätty. Toisin sanoen säännöksen voitaisiin ainakin väittää rajoittavan esityksessäkin mainittua nykyisen käytännön mukaista mahdollisuutta heti hylätä ilmeisen perusteeton hakemus oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n 2 momentin nojalla. Sääntelytapa olisi myös omiaan ohjaamaan käsittelytapaa siihen epätarkoituksenmukaiseen suuntaan, että saneeraushakemus ja konkurssihakemus käsitellään erillään.

Toisekseen täsmälleen samanperusteinen hakemus on esityksen perusteluiden mukaisella tavalla jätettävä aikaisemman ratkaisun oikeusvoimavaikutuksen perusteella tutkimatta ja ainoastaan osin uudella perusteella tehdystä hakemuksesta annettava asiaratkaisu. Tämä mahdollisuus olisi hyvä olla näkyvissä säännöksessä mainitsemalla mahdollisuudesta jättää hakemus tutkimatta. Asiaratkaisu on puolestaan annettava silloin, kun hakemuksen perusteeksi katsotaan esitetyn uusia seikkoja.

Kolmanneksi säännöksen sanamuoto näyttäisi rajaavan sen käyttömahdollisuuden kirjalliseen menettelyyn ja ohjaavan saneerausmenettelyä kirjallista käsittelyä suosivaksi, vaikka usein tarkoituksenmukaisempi käsittelytapa olisi edellä kuvatun mukainen istuntokäsittely samassa yhteydessä kuin konkurssiasiaa on konkurssilain mukaan välttämätöntä käsitellä. Käytännössä joidenkin tuomioistuinten pyrkimys ratkaista saneeraushakemus ”puoliväkisin” kirjallisessa menettelyssä vain pitkittää käsittelyä useiden kuulemiskierrosten myötä, vaikka saneerausmenettelyn aloittamisasian käsittely samassa yhteydessä kuin konkurssihakemus käsitellään olisi suoraviivaisempi ja nopeampi menettelytapa eikä se olisi ainakaan olennaisesti työläämpi. Tällöin konkurssia hakeva velkoja voisi myös antaa lisätietoja esimerkiksi yrityksen arvonlisäveroilmoituksista ja työnantajasuorituksista, joista voitaisiin saada lisätietoja liiketoiminnan saneerauksen edellytyksiin vaikuttavasta nykytilanteesta. Lisäksi tuomioistuin voisi kyselyoikeuttaan käyttämällä muodostaa kattavamman kuvan yrityksen toimintaedellytyksistä kuin kirjallisessa menettelyssä. Vaikka saneeraushakemus olisi hyvinkin puutteellinen, aikaisempien tilikausien tilinpäätösten ja usein niissä havaittavissa olevien seikkojen ja puutteiden sekä istunnossa saatavien tietojen perusteella ainakin pääosa viivyttelytarkoituksissa tehdyistä hakemuksista pystytään torjumaan hyvinkin lyhyessä käsittelyajassa. Jos kysymys menettelyn aloittamisesta kuitenkin vaatii täysimittaisen käsittelyn, saneeraushakemuksen käsittelyä jatketaan velkojia kuulemalla eikä velallista voida asettaa välittömästi konkurssiin.

Neljänneksi totean, että säännöksen sijainti ei ole looginen. Sen luontevampi paikka olisi 70 §:n edellä, koska asian käsittelyssä ei silloin edetä lainkaan 70 §:ssä säädettyihin käsittelyvaiheisiin.

Esitän, että ehdotetun 70 a §:n sijasta säädettäisiin seuraavaa:

> *69 a §*
>
> *Hakemuksen ratkaiseminen velkojia kuulematta*
>
> *Jos hakemuksen, sen johdosta mahdollisesti annetun lausuman, velkojen konkurssihakemuksen tai tuomioistuimen aikaisemman ratkaisun perusteella on aihetta epäillä, että saneerausmenettelyn aloittamiselle on este, hakemus voidaan käsitellä muita velkojia enempää kuulematta. Asia voidaan tällöin käsitellä ja hakemus hylätä tai jättää tutkimatta kirjallisessa menettelyssä, jos se on selvästi perusteeton.*

Eräiden sopimusten asema (ehdotuksen 27 §)

Työryhmän mietinnössä ei ole tarkemmin eritelty eikä esitetty esimerkkejä siitä, missä tapauksissa säännös on osoittautunut ongelmalliseksi. Käytännössä sopimuskumppanien odotukset kriisiyritysten kanssa tehtävän yhteistyön tuloksellisuuteen ovat kohtuullisen realistisia. Insolvenssimenettelyiden kautta ei olekaan useimmiten saatavissa kovin merkittäviä korvauksia epäonnisista liiketoimista. Siten velkojat saattavatkin joissakin tapauksissa suhtautua varsin joustavastikin erilaisiin järjestelyvaihtoehtoihin. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista.

Julkaistuista oikeustapauksista löytyy seuraava tuore esimerkki, joka valaisee aihetta:

> **KKO 2022:74**
>
> Osuuskauppa harjoitti päivittäistavarakauppaa tiloissa, joita se hallitsi Oyj:n [Stockmann] kanssa solmimansa määräaikaisen alivuokrasopimuksen perusteella. Oyj oli sitä koskevan yrityssaneeraushakemuksen vireilletulon jälkeen irtisanonut kyseiset tilat käsittävän liikehuoneiston päävuokrasopimuksen yrityksen saneerauksesta annetun lain 27 §:n 1 momentin nojalla, jolloin myös osuuskaupan kanssa solmittu alivuokrasopimus oli päättynyt kesken sopimuskauden liikehuoneiston vuokrauksesta annetun lain 65 §:n 1 momentin nojalla. Osuuskauppa katsoi Oyj:n menettelyllään rikkoneen sopimusvelvoitteitaan ja aiheuttaneen siten osuuskaupalle vahinkoa.
>
> Korkein oikeus katsoi, että osuuskaupan riitaisen vahingonkorvaussaatavan peruste oli syntynyt saneeraushakemuksen vireilletulon jälkeen, jolloin väitetty Oyj:n sopimusrikkomus oli tapahtunut. Korkein oikeus katsoi kuitenkin, että osuuskaupan mahdollinen vahingonkorvaussaatava oli yrityksen saneerauksesta annetun lain 27 §:n 1 ja 4 momentin nojalla Oyj:n saneerausohjelmassa huomioitavaa saneerausvelkaa.

Tapauksen keskiössä oli yrityssaneerauslain 15 §:n 1 momentin pääsääntöön (velvoitteiden sitovuus) poikkeuksen muodostavan 27 §:n soveltamisala, kun kysymys ei ollut päävuokrasuhteesta, jossa saneerausmenettelyn velallinen on vuokralaisena. Käytännössä lopputulosten ero on melko suuri, koska 27 §:n mukainen oikeus korvaukseen on rajoitetumpi ja siihen voidaan kohdistaa saneerausvelan leikkauksia ja määrätä maksun suorittamisajankohdasta. Sen sijaan osuuskaupan vaatimalla tavalla tulkittuna se olisi saanut mahdollisesta korvausvelastaan ns. massavelkana heti täyden suorituksen ennen saneerausvelan velkojia.

Työryhmä on pohtinut eri vaihtoehtoja sääntelyksi. Kuten työryhmäkin toteaa, asiaa olisi ollut perusteltua valmistella laajemmin. Suhtaudun tässä tilanteessa jossain määrin kriittisesti säännösehdotukseen. Yksi mahdollisuus olisi se, että ehdotusta ei hyväksyttäisi ja että asian korjaaminen jäisi myöhemmissä uudistuksissa esiin otettavaksi.

Toisaalta KKO:n ratkaisu osoittaa, että ongelma on todellinen ja se tulisi pyrkiä ratkaisemaan. On myös selvää, että nykyisellä sääntelyllä insolvenssimenettelyt eivät muodosta johdonmukaista kokonaisuutta. Saneerausmenettelyn onnistunut toteuttaminen vaatii sitä, että tietyissä tilanteissa velallisen sopimuskumppanin intressi sopimussuhteen jatkumiseen saa väistyä saneeraukseen liittyvien tarpeiden vuoksi. Konkurssimenettely johtaa aina siihen, että sopimussuhteet lakkaavat eikä velkojalla edes ole käytännössä mahdollisuutta saada korvausta sopimussuhteen ennenaikaisesta päättymisestä. Ero näiden kahden vaihtoehtoisen insolvenssimenettelyn välillä on liian suuri konkurssimenettelyn hyväksi.

Lisäksi voidaan todeta, että sopimusrikkomukseen perustuvan korvauksen asema saneerausmenettelyssä saattaa muodostua joskus sattumanvaraiseksi. Jos velkoja on maksulaiminlyöntien vuoksi tai muusta syystä purkanut sopimuksen ennen menettelyn alkamista, sopimusrikkomukseen perustuva korvaussaatava on nimittäin aina saneerausvelkaa, jota voi leikata ja käytännössä myös leikataan saneerausohjelmassa. Myös velallisen voisi päästä samaan lopputulokseen purkamalla sopimuksen jopa ilman hyväksyttävää syytäkin juuri ennen menettelyn alkamista, jolloin korvaussaatava olisi saneerausvelkaa. Tämä korvaussaatavan erilainen asema saneerausmenettelyssä ei johdu sopimustyyppien erilaisuudesta vaan pelkästään tarpeesta säädellä kaikkien vahingonkorvausvelkojen asema saneerausmenettelyssä.

Säännös on kahdesta muustakin syystä ongelmallinen. Käsite ”sopimus, jolla velallinen on sitoutunut muuhun kuin rahasuoritukseen” on minulle vieras eikä käsitykseni mukaan liity sopimusoikeutemme sopimustyypittelyn systematiikkaan, josta voisi saada johtoa säännöksen soveltamisalan tulkintaan. Se olisi omiaan aiheuttamaan uusia tulkintaongelmia. Lisäksi käytännössä on ihan yhtä suuri tarve järjestellä sopimuksia, joissa on myös molemminpuolisia rahan joskus vähäisiäkin suorittamisvelvoitteita pääpainon ollessa muissa velvoitteissa. Rajaus on siten hyvin tulkinnanvarainen ja sen voidaan jopa luonnehtia olevan keinotekoinen.

Esityksessä on asianmukaisesti asetettu muiden sopimusten ennenaikaisen päättämisen ehdoksi järjestelyn välttämättömyys. Tässä yhteydessä olisi paikallaan korostaa sitä, että kysymyksessä tulee olla huomattavalla tavalla yrityksen maksuvaikeuksiin johtaneeseen kehitykseen liittyvästä sopimuksesta. Sopimuksen uudelleenjärjestelyllä tulee siten olla merkittävä vaikutus saneeraushankkeen onnistumismahdollisuuksien arvioinnissa, jotta tämä saneerauskeino olisi käytettävissä. Kysymys ei siten voisi olla ns. juustohöylän lastusta, jolla edesautetaan saneerauksen onnistumista muiden keskeisempien saneeraustointen rinnalla.

Tällaista sääntelyä ei ainakaan teoriassa voida pitää velkojan kannalta ilmeisen kohtuuttomana, koska hän voi aina vedota konkurssivertailuun saneerausohjelman vahvistamisen esteenä. Edelleen voidaan todeta, että myös vuokranantajien ja työntekijöiden oikeutta saada kompensaatiota sopimussuhteen ennenaikaisesta lakkaamisesta on huomattavasti rajoitettu. Kuten Stockmann -tapaus osoittaa, muun tyyppisen sopimuksen solmineen sopijapuolen asema voi muodostua merkittävästi erilaiseksi saneerausmenettelyssä kuin vuokranantajan ja työntekijän, vaikka kaikki kolme ovat samassa asemassa konkurssimenettelyssä.

Näistä syistä olisi perusteltua määrätä tällaisen korvaussaatavan olevan aina saneerausvelkaa, jos sopimuksesta irtautuminen olisi välttämätöntä saneerausmenettelyn onnistumiselle. Jos velallinen

sen sijaan pyrkisi irtautumaan epäedullisesta sopimuksesta muusta syystä, kysymys olisi ns. massavelasta, josta velkoja saisi suorituksen ennen saneerausvelkojia. Tällainen harkinnanvarainen peruste voi aiheuttaa tulkintariitoja ja erillisiä oikeudenkäyntejä korvausasioissa. Toisaalta selvittäjän, velallisen ja velkojienkin tulee ohjelmasta neuvoteltaessa ottaa huomioon eri vaihtoehtoihin liittyvät riskit sekä pyrkiä rakentamaan toimintansa varmalle pohjalle. Velalliselle suuret massavelat ja velkojalle erillisoikeudenkäyntien kustannukset ovat isoja riskejä.

Edelleen totean, että esityksen mukaisen pykälän ensimmäiset momentit olisivat jossain määrin sekavia. Ehdotuksen 1. momentissa säänneltäisiin vuokra- ja leasingsopimuksia sekä rajoitettaisiin melko huomattavalla tavalla niiden rikkomiseen perustuvia korvauksia, 2. momentissa rajattaisiin eräät tavanomaiset sopimukset 17 §:n menettelynaikaisen maksu- ja vakuudenantamiskiellon ulkopuolelle, 3. momentissa säädettäisiin pelkästään velkojan oikeudesta purkaa maksuvelvollisuutta sisältävät sopimukset ja saada korvaus sopimuksen lakkaamisesta saneerausvelkana korvauksen perusteesta säätämättä sekä 4. momentissa säädeltäisiin velallisen oikeudesta purkaa muu kuin rahasuoritusta koskeva sopimus ja rajataan siihen perustuva korvaus saneerausvelaksi ja rajoittamalla sen määrää hiukan eri tavalla kuin 1 momentissa (kohtuullinen korvaus). Toki selkeitä olisivat 5. momentin määrittelyt 1,3 ja 4 momentin mukaisista korvauksista saneerausvelkoina ja 6. momentin viittaussäännös työsopimuslakiin. Mainittakoon kuitenkin vielä, että työsuhteen ennenaikainen päättäminen ei oikeuta lainkaan kompensaatioon.

Laki olisi mielestäni selkeämpi, jos 2 momentin säännös siirrettäisiin sille luontevampaan kohtaan 17 §:n 2 momentiksi. Momentti 1 olisi syytä ehdotetuin tavoin jättää käytännössä entiselleen, koska siitä on soveltamiskäytäntöä eikä siihen liittyviä mahdollisia tulkintaongelmia ole tällä aikataululla mahdollista ratkaista. Momenteissa 3 ja 4 soveltamisala voitaisiin laajentaa koskemaan kaikkia muita kuin 1 momentin mukaisia sopimuksia. Sen sijaan niihin perustuvan korvauksen määrästä ei olisi tilanteiden moninaisuuden vuoksi viisasta lausua mitään eli vaieta kokonaan asiasta niin kuin nykyisessä laissa velkojan purkuoikeuden osalta on tehty ja ehdotettu nytkin meneteltäväksi. Korvaus määräytyisi siten yleisten vahingonkorvausoikeudellisten oikeusperiaatteiden mukaan ja voisi esimerkiksi sisältää tietyissä tapauksissa korvauksen ns. positiivisesta sopimusedusta.

Sääntely voisi olla esimerkiksi seuraavan kaltainen:

17 §

Maksu- ja vakuudenasettamiskielto

Menettelyn alettua velallinen ei saa maksaa saneerausvelkaa eikä asettaa siitä vakuutta.

Saneerausvelka voidaan kuitenkin suorittaa, jos velallinen on ennen menettelyn alkamista tehdyllä sopimuksella sitoutunut suoritukseen, suoritus on ennen menettelyn alkamista täyttämättä ja suoritusta voidaan pitää velallisen kannalta tavanomaisena.

***

27 §

Eräiden sopimusten asema

Vuokra- tai vuokrausluottosopimus, jossa velallinen on vuokralleottajana, voidaan menettelyn alettua velallisen puolelta irtisanoa 29 ja 30 §:n säännöksiä noudattaen

päättymään kahden kuukauden kuluttua irtisanomisesta sopimuksen kestoa tai irtisanomista koskevien ehtojen estämättä. Korvaus sopimuksen ennenaikaisen päättymisen vuoksi käsittää omaisuuden hallinnan palauttamisesta aiheutuneet välttämättömät kustannukset sekä kohtuullisen korvauksen muusta vahingosta, jonka vuokralleantaja osoittaa hänelle aiheutuvan. Vuokrausluottosopimuksen osalta noudatetaan lisäksi, mitä 26 §:ssä säädetään käyttämättä jäävään luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten lukemisesta velallisen hyväksi.

Jos *velallinen on sopimuksella sitoutunut jollekin muunlaiseen kuin 1 momentissa tarkoitettuun velvoitteeseen* ja jos velallinen ei menettelyn alkaessa ole täyttänyt sopimukseen perustuvaa *velvoitettaan*, selvittäjän on vastapuolen pyynnöstä ilmoitettava, pysyykö velallinen sopimuksessa. Jos vastaus on kielteinen tai sitä ei anneta kohtuullisessa ajassa, vastapuoli saa purkaa sopimuksen.

Velallinen voi menettelyn alettua irtisanoa sopimuksen, jolla on sitoutunut muuhun kuin 1 momentin mukaiseen velvoitteeseen, 29 ja 30 §:n säännöksiä noudattaen päättymään saneerausohjelman vahvistamisesta lukien sopimuksen kestoa tai irtisanomista koskevien ehtojen estämättä, jos irtisanominen on saneerauksen toteuttamisedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä.

Korvaus, joka 1, 2 tai 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on suoritettava sopimuksen irtisanomisen tai purkamisen vuoksi, on velallisen saneerausvelkaa ja otettava huomioon sen estämättä, mitä jäljempänä säädetään saatavien ilmoittamisesta.

Oikeudesta työntekijän irtisanomiseen saneerausmenettelyn yhteydessä säädetään työsopimuslaissa (55/2001).

Vaasassa tammikuun 9 päivänä 2023

Vasama Tapani 912689301

Allekirjoittaja Vasama Tapani 912689301
DN: cn=Vasama Tapani 912689301, c=FI, o=Oikeusministeriö, email=tapani.vasama@oikeus.fi
Päivämäärä: 2023.01.09 10:06:40 +02'00'

Tapani Vasama

Presidentti

Vaasan hovioikeus